

Andrzej Dobrzyński

Matka w wierze : duchowe macierzyństwo Maryi w nauczaniu bł. Jana Pawła II

Salvatoris Mater 13/3/4, 220-238

2011

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

w których Maryja jawi się jako Matka Syna Bożego, Nosicielka i Matka objawiająca Jego chwałę, stają się prologiem misji powierzonej Mu przez Ojca, zaś rola Maryi przedłuży się w Jej macierzyństwie duchowym wobec wszystkich ludzi, którzy uwierzą w Jezusa.

Z globalnej wizji mariologii kerygmatycznej Wyszyńskiego wynika w sposób jasny, że nie można mówić o podziale pomiędzy Maryją historyczną, jaka zostaje nam przedstawiona przez Ewangelie, a Maryją eschatologiczną, która towarzyszy Kościołowi Jezusa Chrystusa. Jest to ta sama obecność macierzyńska Matki Bożej, która po ziemskim etapie macierzyństwa według ciała wobec Jezusa, obejmuje w sposób duchowy wszystkich synów i córki Kościoła. Prymas interpretuje życie Maryi w kluczu eklezjologicznym. Etapy historycznej pielgrzymki wiary Maryi z Jezusem, oprócz ich historycznego, realnego znaczenia, zawierają w sobie przesłanie profetyczne: zapowiadają duchową pielgrzymkę Maryi z Kościołem. Dzieło Boga w Najświętszej Dziewicy odnawia się nieustannie w życiu oraz w pracy Kościoła, który jest uprzywilejowanym miejscem doświadczenia konkretnej obecności Boga i Jego mocy, miejscem, w którym etapy ziemskiego życia Maryi są na nowo przeżywane przez wierzących w ich drodze naśladowania Chrystusa.

O. dr Jan Pach OSPPE
Jasnogórski Instytut Maryjny

ul. O.A. Kordeckiego 2
PL – 42-225 Częstochowa

e-mail: biblmar@jasnagora.pl

La maternità spirituale di Maria nel kerigma del Cardinale Stefan Wyszyński

(Riassunto)

Il tema della maternità spirituale di Maria è il motivo dominante nell'insegamento di Wyszyński riguardo la presenza di Maria nella Chiesa. E' la mariologia kerigmatica. In che modo Wyszyński ci presenta il ruolo spirituale di Maria nella sua ricca predicazione mariana? Il studio cerca di evidenziare gli principali elementi del mistero della maternità spirituale di Maria.

L'articolo è stato diviso in questo modo: 1) Madre e Padrona di casa in Cana di Galilea (testimone del Vangelo, Serva); 2) La Prima e Perfetta Discepolo del Cristo (la benedizione della maternità di Maria, i veri parenti di Gesù, maternità spirituale di

Maria verso Gesù); 3) La proclamazione della maternità spirituale di Maria a Calvario (Nuov Eva, rivelazione della maternità spirituale, Madre di Gesù, Giovanni e discepoli del Figlio, Madre e Protettrice della fede della Chiesa, Madre del Sabato Santo); 4) Madre nella Chiesa (Cenacolo); 5) Madre della Chiesa nel pellegrinaggio delle fede; 6) Maria come Madre spirituale del credenti in Gesù.

Secondo Wyszyński non c'è la rottura tra Maria storica e Maria escatologica che accompagna la Chiesa. E' la stessa presenza materna. Wyszyński interpreta la vita di Maria in chiave ecclesiologica.

Macierzyństwo odsłania wielkość i piękno ludzkiej miłości oraz przybliża tajemnicę życia. Źródłem miłości i życia jest Bóg, który złączył dzieje zbawienia z osobą Maryi, która stała się Matką Syna Bożego. Dogmat o Bożym macierzyństwie Maryi, ogłoszony na Soborze w Efezie w 431 r., był potwierdzeniem prawdy o Chrystusie, prawdziwym Bogu i człowieku. Kościół przez wieki patrzy na Osobę Zbawiciela niejako oczami Jego Matki. Zgłębiając tajemnicę Chrystusa, lud wierny poznaje również Maryję, doświadcza Jej matczynej troski, czyli Jej duchowego macierzyństwa, i przyzywa Ją różnymi tytułami: Orędowniczki, Wspomożycielki, Pomocnicy, Pośredniczki¹, a także Matki Kościoła, czy zwraca się do Niej „Matko nasza”. Wiara ludu Bożego w duchowe macierzyństwo Maryi była obecna w Kościele od pierwszych wieków. Refleksja teologiczna na ten temat rozwijała się powoli przez stulecia, znajdując bogaty wyraz w wypowiedziach papieży w XIX i XX w., a także w doktrynie Soboru Watykańskiego II².

Ks. Andrzej Dobrzyński

Matka w wierze: duchowe macierzyństwo Maryi w nauczaniu bł. Jana Pawła II

SALVATORIS MATER
13(2011) nr 3-4, 220-238

Słusznie zauważa bł. Jan Paweł II, że w rozwoju mariologii szczególną rolę odgrywa wiara i świadectwo ludu chrześcijańskiego, głęboka wiara ludzi prostych, kochających Matkę Boską. *Ta właśnie wiara – wskazywał Papież – współbrzmiała z pełną prostotą postawą Maryi, pozwoliła nam lepiej*

*dostrzec Jej osobistą świętość i transcendentną wartość Jej macierzyństwa*³. Błogosławiony Jan Paweł II w swoim nauczaniu wiele miejsca poświęcił tematyce duchowego macierzyństwa Maryi. Odwoływał się stale do treści ósmego rozdziału Konstytucji dogmatycznej o Kościele *Lumen gentium*, ukazując Maryję w tajemnicy Chrystusa i Kościoła. Nie można zapominać, że nie tylko posiadał on głęboką duchowość maryjną, lecz także doświadczenie religijności maryjnej i jej znaczenia dla misji Kościoła

¹ Por. LG 62.

² Por. T.F. OSSANNA, *Madre nostra. La fede della Chiesa in Maria Madre nostra*, w: *Nuovo dizionario di mariologia*, red. S. DE FIORES, S. MEO, Mediolan 1986, 751-752. Syntetyczne ujęcie duchowego macierzyństwa Maryi we współczesnej mariologii, por. S. DE FIORES, *Maria Madre di Gesù*, Bolonia 1992, 225-227.

³ Por. JAN PAWEŁ II, *Maryja w Piśmie Świętym i w refleksji teologicznej* (8.11.1995), w: TENZE, *Maryja w tajemnicy Chrystusa i Kościoła*, Watykan 1998, 24. [Dalej: teksty Jana Pawła II cytowane bez podawania autora].

we współczesnym świecie wyniesione z Polski⁴. Jego prosta i głęboka maryjność, mariologia integrująca wiele nurtów chrześcijańskiej myśli oraz szerokie horyzonty duszpasterskie, pozwoliły mu na dokonanie swoistej recepcji mariologii Vaticanum II przez ukazanie roli Maryi w zbawczym posłannictwie Kościoła i w życiu chrześcijanina.

Celem artykułu jest ukazanie zasadniczych elementów papieskiego nauczania o duchowym macierzyństwie Maryi i wskazanie na jego znaczenie teologiczne i antropologiczne. Problematyka macierzyństwa duchowego zostanie przedstawiona przede wszystkim w oparciu o encyklikę bł. Jana Pawła II *Redemptoris Mater* (25 marca 1987 r.), poświęconą *znaczeniu Maryi w tajemnicy Chrystusa i Jej czynnej i wzorczej obecności w życiu Kościoła*⁵; nie zabraknie też odniesień do jego katechez maryjnych wygłoszonych w latach 1995-1997⁶ oraz do kilku innych jego pism. Najpierw zostanie przedstawiona relacja pomiędzy Maryją a Jej macierzyństwem w odniesieniu do Chrystusa, następnie omówione będzie Jej macierzyństwo względem Kościoła oraz względem wierzących i całej ludzkości.

1. Matka Chrystusa: macierzyństwo w tajemnicy Odkupienia

Błogosławiony Jan Paweł II podkreśla, że macierzyństwo Maryi względem Jezusa, a także względem ludzi jest dziełem łaski Bożej⁷. Wielkość Jej macierzyństwa, zarówno w wymiarze fizycznym, jak i duchowym, ma swój początek we współpracy Maryi z Duchem Świętym, który od momentu Zwiastowania wprowadza Najświętszą Pannę w dzieło Odkupienia. Związek między wiarą Matki i misją zbawczą Syna podle-

⁴ Warto dla przykładu przypomnieć, że w kazaniu podczas koronacji w Limanowej (11.09.1966) kard. K. Wojtyła połączył temat duchowego macierzyństwa Maryi z posłannictwem Kościoła w świecie współczesnym: *My, Kościół w Polsce, my biskupi w Polsce [...] czujemy dobrze nasz udział w bólach nowego świata, w którym Kościół ma się na nowo narodzić jako Matka, na podobieństwo Maryi pod krzyżem*. Tłumaczył, że macierzyństwo duchowe Maryi i macierzyństwo Kościoła służą sprawie duchowego rozwoju człowieka na miarę Chrystusowego daru Odkupienia, por. K. WOJTYŁA, *Kazania 1962-1978*, Kraków 1979, 118-122. Por. także B. KOCHANIEWICZ, *Wybrane zagadnienia z mariologii Jana Pawła II*, Niepokalanów 2007, 25-28. Obszerna bibliografia publikacji dotyczących nauczania maryjnego bł. Jana Pawła II, zob. TAMŻE, 159-180.

⁵ Por. RM 1.

⁶ Zob. *Maryja w tajemnicy Chrystusa i Kościoła*, Watykan 1998 (dalej: KM – katechezy maryjne).

⁷ Por. *Zapowiedź mesjańskiego macierzyństwa* (31.01.1996), w: KM, 58.

ga odąd stałemu umacnianiu i pogłębianiu⁸. Maryja staje się od samego początku *pierwszą «uczennicą» swego Syna i wierną współpracownicą Syna w dziele zbawienia rodzaju ludzkiego*⁹.

W scenie ofiarowania Jezusa w świątyni Ojciec Święty dostrzega, że Maryja oddaje nowo narodzone Dziecię Bogu i poświęca Je zbawczej misji, którą w przyszłości podejmie, ale również *oddaje tej misji samą siebie*. Czyni to przez gest wewnętrzny wyrażający pragnienie „udziału” w posłannictwie Syna – gest, który jest nie tylko *wynikiem naturalnego macierzyńskiego uczucia, lecz przede wszystkim jest przyzwoleniem «nowej niewiasty» na odkupieńcze dzieło Chrystusa*. Potwierdzają to prorocze słowa Symeona, który dostrzega powiązanie losu Matki z przeznaczeniem Syna¹⁰. Podobną wymowę ma scena odnalezienia dwunastoletniego Jezusa w świątyni – Papież wskazuje na posłuszeństwo Maryi względem planu Ojca, a także na Jej postawę kontemplacji wydarzeń i dostrzegania ich związku z tajemnicą Syna jako na pierwszy etap wkraczania Matki w *nowy wymiar współpracy zbawczej*; Maryja podejmuje tę współpracę *w duchu ponownego fiat*. Ofiarowanie Jezusa w świątyni stanowi *pierwsze ogniwo w łańcuchu wydarzeń, które pomogą Maryi stopniowo przezwyciężyć naturalną rolę wyznaczoną Jej przez macierzyństwo, by oddać się na służbę misji swego Boskiego Syna*¹¹.

Rozważając w encyklice *Redemptoris Mater*¹² dwie sceny z życia publicznego Jezusa, opisane w Ewangelii św. Łukasza, Ojciec Święty podkreśla, że dzięki wierze Maryi Jej macierzyństwo fizyczne zostaje dopełnione przez *nowe macierzyństwo*, które jest owocem nastania królestwa Bożego. Jezus mówi, że Jego matką i braćmi są ci, którzy *śluchają słowa Bożego i wypełniają je* (por. Łk 8, 20-21), a odpowiadając na pochwałę pod adresem Jego Matki, wypowiedzianą przez pewną kobietę z tłumu, dodaje, że *błogosławieni są raczej ci, którzy słuchają słowa Bożego i [go] przestrzegają* (por. Łk 11, 27-28). Papież podkreśla przy tej okazji, że Chrystus przede wszystkim przenosi uwagę *w stronę tajemniczych więzi ducha*, które łączą Go z Matką przez posłuszeństwo wobec Bożej

⁸ Por. *Ta, która uwierzyła*, w: KM, 99-100; Encyklika *Dominum et Vivificantem* (18.05.1986), 49 (dalej: DV).

⁹ Por. *Proroctwo Symeona łączy Maryję z przeznaczeniem Syna* (18.12.1996), w: KM, 145.

¹⁰ Por. *Ofiarowanie Jezusa w świątyni ukazuje współpracę niewiasty w odkupieniu* (8.01.1997), w: KM, 146-147; DV 16.

¹¹ Por. *Dwunastoletni Jezus odnaleziony w świątyni* (15.01.1997), w: KM, 151.

¹² Temat macierzyństwa duchowego bł. Jan Paweł II wprowadza w trzeciej części pierwszego rozdziału encykliki maryjnej zatytułowanej „Oto Matka twoja” (nr 20-24). Podejmuje teologiczną analizę fragmentów Ewangelii według św. Łukasza i według św. Jana.

woli. Maryja przez wiarę przyjmuje ten duchowy aspekt macierzyństwa, otwierając się na niego w miarę coraz głębszego poznawania duchowego wymiaru posłannictwa Syna, w miarę „duchowego towarzyszenia” Jezusowi. Będąc Matką Pana i zarazem Jego pierwszą uczennicą, dojrzewa do macierzyństwa duchowego¹³.

Od cudu w Kanie Galilejskiej (J 2, 1-11) wyraźnie zarysowuje się duchowe macierzyństwo Maryi względem ludzi. Słowa Jezusa wypowiedziane do Matki: *Czyż to moja lub Twoja sprawa, Niewiasto?*, wskazują na „płaszczynę zbawienia”, angażują Jej nową macierzyńską rolę. Natomiast słowa Maryi wypowiedziane do sług: *Zróbcie wszystko, cokolwiek wam powie*, wyrażają *tajemnicę wewnętrzną jedności duchowej* Matki i Syna, ukazują Jej wiarę i nadzieję oraz Jej *delikatny macierzyński wpływ* na sytuację ludzi. Jezus, przyjmując interwencję Maryi, tym samym daje Jej sposobność, by *uczestniczyła w dziele mesjańskim* jako *nowa Ewa, Matka w wierze wszystkich wierzących*¹⁴.

W tym kontekście Papież zauważa, że z wydarzenia w Kanie Galilejskiej można odczytać *zarys prawdy o macierzyńskiej trosce Maryi o ludzi*. Podkreśla jego pneumatologiczny aspekt, mówiąc, że jest to macierzyństwo „wedle Ducha”, który – można tak powiedzieć – wprowadza Ją *w zasięg mesjańskiej misji i zbawczej mocy Chrystusa*. Macierzyństwo wedle Ducha Świętego ma na celu *troskę o ludzi i wychodzenie naprzeciw ich potrzebom*. Służy ono ukazaniu prawdy Chrystusa i wpisuje się w *zbawczy zasięg ojcostwa Boga samego*. Macierzyństwo duchowe Maryi jest *pośrednictwem ze stanowiska Matki*. Przedstawia Ona Synowi potrzeby ludzi, a wobec nich jest „rzeczniczka” Jego woli¹⁵. *W Kanie Galilejskiej Maryja rozpoczęła drogę wiary Kościoła, poprzedzając uczniów i kierując uwagę sług ku Chrystusowi*¹⁶.

Duchowe macierzyństwo Maryi zostało potwierdzone w momencie kulminacyjnym Odkupienia, gdy Chrystus, umierając na krzyżu, przekazał umiłowanego ucznia Matce (J 19, 25-27). Błogosławiony Jan Paweł II mówi także o *uwypatnieniu tej nowej więzi łączącej Matkę i Syna Bożego* oraz o wyraźnym *określeniu Jej duchowego macierzyństwa* względem ludzi. Maryja zostaje dana człowiekowi – „każdemu i wszystkim” – jako Matka. Jej duchowe macierzyństwo jest owocem wypełnienia się paschalnej tajemnicy Odkupiciela i miłości, która *dojrzała u stóp krzyża*¹⁷. Pa-

¹³ Por. RM 20; *Uczestnictwo Maryi w życiu publicznym Syna* (12.03.1997), w: KM, 162-163.

¹⁴ Por. *Maryja na godach w Kanie* (26.02.1997), w: KM, 156; *Maryja orędowniczką pierwszego cudu Jezusa w Kanie* (5.03.1997), w: KM, 158; RM 21.

¹⁵ Por. RM 21-22.

¹⁶ *Maryja orędowniczką pierwszego cudu Jezusa w Kanie...*, 160.

¹⁷ Por. RM 23.

piez wskazuje również, że na Kalwarii Jezus, odsłaniając przed Maryją *nową misję macierzyńską*, podkreśla uniwersalny charakter Jej duchowego macierzyństwa wobec wszystkich ludzi, a zarazem jego wymiar personalistyczny i egzystencjalny. Powszechne macierzyństwo Maryi powinno się wyrażać w sposób konkretny i ukazywać *głęboko osobistą relację Matki z każdym chrześcijaninem*¹⁸. Słowa Pana skierowane do ucznia: „Oto Matka twoja” stanowią skierowaną do wszystkich ludzi zachętę, by uznać Jej macierzyństwo i *opatrnościową rolę w drodze do zbawienia*, by odpowiedzieć na Jej miłość i by wprowadzić Maryję w życie duchowe oraz w codzienne radości i troski. Papież wskazuje również, że duchowe macierzyństwo Maryi, Jej nowa więź z uczniami Chrystusa, rozpoczyna się w tej samej godzinie, w której wypełnia się dzieło zbawcze Chrystusa na Kalwarii¹⁹.

Macierzyństwo duchowe Maryi stanowi „rozszerzenie i przedłużenie” macierzyńskiej więzi łączącej Ją z Synem Bożym. Duchowy związek Matki Chrystusa z ludźmi jest owocem Bożej łaski i wolnego współdziałania Maryi w dziele Odkupienia²⁰. Ma on charakter chrystocentryczny i soteriologiczny: Matka Odkupiciela jest duchową Matką członków Mistycznego Ciała Chrystusa, Matką Kościoła, który przez łaskę Odkupienia „rodzi” ludzi do nowego życia.

2. Matka Kościoła: macierzyństwo w porządku łaski

W rozważaniach biblijnych Jan Paweł II zwraca uwagę, że na Kalwarii, w momencie newralgicznym dla objawiania się duchowego macierzyństwa Maryi, jest Ona określona słowem „Niewiasta”. Wskazuje to na Jej związek z „Niewiastą” przedstawioną w pierwszej (Rdz 3, 15) i w ostatniej księdze Pisma Świętego (Ap 12, 1), co podkreśla *szczególne miejsce Maryi w całej ekonomii zbawienia*. Z ofiary Syna Bożego na Golgocie rodzi się Kościół i *macierzyństwo Matki Chrystusa znajduje swoją «nową» kontynuację w Kościele i przez Kościół*. Maryja *przez Kościół pozostaje w tej tajemnicy jako owa «Niewiasta»*, na którą wskazuje historia zbawienia. Papież zwraca uwagę, że *według planu Opatrzności* duchowe macierzyństwo Maryi *udziela się Kościołowi*, będąc w odniesieniu do niego *odbiciem i przedłużeniem* Jej macierzyństwa Bożego²¹.

¹⁸ Por. *Niewiasto, oto Syn Twój* (23.04.1997), w: KM, 170 i 172.

¹⁹ Por. *Oto Matka twoja* (7.05.1997), w: KM, 174-175.

²⁰ Jan Paweł II, mówiąc o „współdziałaniu miłością” Maryi w dziele Syna, powołuje się na konstytucję *Lumen gentium* 53 i 54.

²¹ Por. RM 24. Papież przypomina, że Sobór Watykański II odniósł eklezjologiczną prawdę o Mistycznym Ciele Chrystusa do maryjnej prawdy o Wcieleniu, ukazując w ten sposób, że Kościół jest przedłużeniem Wcielenia, por. RM 5.

Rola Maryi „w ekonomii łaski” wiąże się ściśle z działaniem Ducha Świętego. Ojciec Święty stwierdza, że nowa misja Maryi wobec ludzi wymagała „nowego daru Ducha”. Duch Święty jest Tym, który sprawia poczęcie Syna Bożego w momencie Wcielenia, i Tym, który sprawia narodziny Kościoła w Wieczerniku Zielonych Świąt. Osobą, która łączy te dwa momenty, jest Maryja i Jej dyskretna obecność *ukazująca drogę narodzin z Ducha*²². Jej obecność w Wieczerniku Pięćdziesiątnicy nie jest tylko symboliczna (por. Dz 1, 14). Maryja pragnęła daru Ducha, by *Jej macierzyństwo duchowe było płodne* i by mogła je sprawować w Kościele *poprzez obecność przenikniętą miłością i świadectwem wiary*²³.

Papież przypomina także, że chwała Matki Chrystusa, Jej godność królewska jest owocem Bożego macierzyństwa i współdziałania w dziele Odkupienia. Jej udział we władzy Chrystusa Pana przyczynia się do wzrostu łaski Bożej w świecie. *Królewskość Maryi związana jest z Jej szczególną misją macierzyńską i wyraża po prostu władzę, jaką otrzymała, aby pełnić tę misję*. Chwalebny stan Matki Chrystusa nie oddala Jej od Kościoła: *Ona zawsze jest blisko ludzi, wspiera [ich] macierzyńską miłością w życiowych doświadczeniach oraz poświęca się całkowicie dziełu zbawienia, by móc obdarzyć każdego człowieka szczęściem, które stało się Jej udziałem*²⁴. Stosunkowo krótki okres, kiedy Maryja towarzyszyła pierwotnemu Kościołowi w jego doczesnej pielgrzymce, znajduje swą kontynuację w *pielgrzymowaniu przez wiarę* ludu Bożego, w *pielgrzymowaniu w Duchu Świętym*²⁵. Tej duchowej wędrówce Maryja przewodzi jako Ta, która pierwsza uwierzyła i która była pierwszym i wyjątkowym świadkiem Chrystusa. Jej wiara jest nie tylko wzorem dla Kościoła, lecz także stanowi skarbiec żywej pamięci o Odkupicielu i *szczególne dziedzictwo objawienia się Boga*. Wiara Maryi *udziela się Kościołowi* na drodze poznania Bożej prawdy i na drodze serca. Lud Boży „uczestniczy” w wierze Maryi, naśladuje Ją w swej pielgrzymce wiary i raduje się Jej macierzyńską obecnością oraz przykładem²⁶.

Macierzyństwo duchowe Matki Pana ma charakter pośrednictwa. Polega ono na „uczestnictwie” w jedynym pośrednictwie Chrystusa. Po-

²² Por. RM 24; *Maryja a dar Ducha Świętego* (28.05.1997), w: KM, 180. Nie podzielamy zdania, że w *Redemptoris Mater* „wzmianki” o Duchu Świętym mają charakter „raczej biblijny i sporadyczny”, por. L. BALTER, *Duch Święty w tajemnicy Maryi i Kościoła*, w: *Matka Jezusa wśród pielgrzymującego Kościoła*, red. J.S. GAJEK, K. PEK, Warszawa 1993, 257.

²³ Por. *Maryja a dar Ducha Świętego...*, w: KM, 180-181.

²⁴ Por. *Królowa wszechświata* (23.07.1997), w: KM, 191-193.

²⁵ Por. RM 25-26.

²⁶ Por. RM 27-28; *Maryja – najznakomitszy członek Kościoła* (30.07.1997), w: KM, 198.

średnictwo „w porządku łaski” jest podporządkowane powszechnemu pośrednictwu Chrystusa i ściśle wiąże się z Bożym macierzyństwem Maryi, z Jej obdarowaniem „pełnią łaski” i całkowitym oddaniem siebie Bogu²⁷. *Macierzyńskie pośrednictwo Maryi jest darem Ojca*, który z *kapłańskim ustawienictwem Odkupiciela zechciał połączyć macierzyńskie orędownictwo Maryi*. Wartość i znaczenie Jej macierzyńskiego pośrednictwa ma swe źródło w Chrystusie. Nie utrudnia ono ani nie zakrywa pośrednictwa Chrystusowego, lecz ukazuje jego skuteczność²⁸. Realizuje się ono z udziałem Ducha Świętego, którego Maryja otrzymała, będąc Matką Syna Bożego i wraz z Apostołami w Wieczerniku Pięćdziesiąticy²⁹.

Ten trynitarny wymiar macierzyńskiego pośrednictwa Maryi wskazuje, że w swej matczynej trosce o ludzi jest Ona zjednoczona ze zbawczym dziełem Boga i z niego czerpie moc. Pośrednictwo Maryi łączy się z Jej uczestnictwem i współpracą w dziele Odkupienia, o czym już była mowa, a następnie z Jej uczestnictwem w ekonomii łaski związanej działaniem Ducha Świętego w Kościele i przez Kościół. Celem macierzyńskiego pośrednictwa Maryi jest współdziałanie w sprawie zbawienia ludzi, czyli przyczynianie się do tego, by misja Kościoła w świecie była jak najbardziej owocna. Papież zwraca na to uwagę już w pierwszej encyklice *Redemptor hominis*, mówiąc, że przez *macierzyńską obecność* [Maryi] *Kościół nabiera szczególnej pewności, [...] że żyje tajemnicą Odkupienia w całej jej życiodajnej głębi i pełni i że dzięki Niej zachowuje dynamiczną spójnię tajemnicy odkupienia z każdym człowiekiem*. Stwierdził, że z tego powodu *Maryja musi znajdować się na wszystkich drogach codziennego życia Kościoła*³⁰.

Błogosławiony Jan Paweł II podkreśla, że pośrednictwo Maryi jest *pośrednictwem macierzyńskim*³¹, *pośrednictwem ustawienicznym*³² i ma charakter służebny względem królestwa Bożego³³. Jej „macierzyńskie po-

²⁷ Por. RM 38.

²⁸ Por. *Wstawienictwo Matki Łaski Bożej* (24.09.1997), w: KM, 219; *Maryja jako pośredniczka* (1.10.1997), w: KM, 222.

²⁹ Por. RM 43; G. BARTOSIK, *Mediatrix in Spiritu Mediatore. Pośrednictwo Najświętszej Maryi Panny jako uczestnictwo w pośredniczącej funkcji Ducha Świętego w świetle teologii współczesnej*, Niepokalanów 2006, 494-495.

³⁰ Por. Encyklika *Redemptor hominis* (4.03.1979), 22; zob. B. FORTE, *Maryja, ikona tajemnicy. Zarys mariologii symboliczno-narracyjnej*, Warszawa 1999, 194-225.

³¹ *Istotnie pośrednictwo Maryi wiąże się ściśle z Jej macierzyństwem, posiada specyficznym macierzyński charakter, który je wyróżnia od pośrednictwa innych istot stworzonych, które na różny sposób, ale zawsze podporządkowane, uczestniczą w jedynym pośrednictwie Chrystusa*. RM 38. *Pierwszym momentem podporządkowania siebie temu jedynemu pośrednictwu «między Bogiem a ludźmi», jakim jest pośrednictwo Jezusa Chrystusa, jest przyjęcie przez Dziewicę z Nazaretu macierzyństwa*. RM 39.

³² Por. RM 40.

³³ Por. TAMŻE, 39.

średnictwo” jest „zbawczą służbą” i „pośrednictwem łaski”. Maryja jest Matką „w porządku łaski”, ponieważ współdziała z Chrystusem i z Jego Mistycznym Ciałem, Kościołem, w duchowym odrodzeniu ludzi, przygotowując ostateczne przyjście Pana³⁴. Ojciec Święty stwierdza, że *Kościół obficie czerpie z tego «współdziałania» Maryi, czyli z Jej macierzyńskiego pośrednictwa*³⁵.

3. Macierzyństwo Kościoła

Duchowe macierzyństwo Maryi wzbogaca życie Kościoła, ale także stanowi wzorzec jego macierzyństwa polegającego na odrodzeniu ludzi do życia łaską Odkupienia. Jej Boże macierzyństwo jest *widzialnym obrazem duchowej rzeczywistości Kościoła*³⁶: Ona zrodziła Chrystusa – Kościół rodzi przez chrzest dzieci Boże. Matka Pana współdziała w tym zadaniu *poprzez wstawiennictwo, wypraszając dla nich niewyczerpane wylanie Ducha. Jest Ona – wskazuje bł. Jan Paweł II – doskonałą ikoną macierzyństwa Kościoła*³⁷. Związek Maryi z Kościołem przyczynia się do *nadania Kościołowi macierzyńskiego oblicza*, dzięki temu jego troska o to, by ludzie żyli łaską Odkupienia, *ujawnia się w sposób bardziej konkretny i osobisty w odniesieniu do każdego człowieka*³⁸.

Papież podkreśla, że duchowe macierzyństwo Maryi i macierzyństwo Kościoła są nierozłączne. Macierzyństwo Kościoła realizuje się na płaszczyźnie obiektywnej przez głoszenie słowa Bożego i sprawowanie sakramentów. Natomiast macierzyństwo Maryi dokonuje się w sferze relacji osobistych, jest bardziej wewnętrzne. Obydwie formy macierzyństwa *pozwalają odkryć Bożą miłość, która pragnie udzielać się ludziom*³⁹.

Błogosławiony zwraca uwagę, że Kościół „uczy” się swego macierzyństwa od Maryi i *rozpoznaje macierzyński wymiar swego powołania związanego istotnie z jego sakramentalną naturą*⁴⁰. Między macierzyństwem Kościoła a duchowym macierzyństwem Maryi istnieje nie tylko łącząca je więź, lecz także „współdziałanie”. Ojciec Święty zauważa, że *ma-*

³⁴ Por. TAMŻE, 41 i 44.

³⁵ Por. TAMŻE, 44. Syntetyczne ujęcie nauczania Jana Pawła II o pośrednictwie Maryi w *Redemptoris Mater*, por. S.M. PERRELLA, *Ecco tua Madre (Gv 19,27). La Madre di Gesù nel magistero di Giovanni Paolo II e nell'oggi della Chiesa e del mondo*, Mediolan 2007, 156-166.

³⁶ Por. *Maryja figurą i wzorem Kościoła* (6.08.1997), w: KM, 200.

³⁷ Por. List Apostolski *Rosarium Virginis Mariae* (16.10.2002), 15 (dalej: RVM).

³⁸ Por. *Wzór macierzyństwa Kościoła* (13.08.1997), w: KM, 204.

³⁹ Por. TAMŻE, 205.

⁴⁰ Por. RM 43.

cierzyństwo Kościoła urzeczywistnia się nie tylko wedle wzoru i prawzoru Bogarodzicy – urzeczywistnia się równocześnie przy Jej «współdziałaniu». Objawia się to przez Jej macierzyńską miłość w rodzeniu i wychowaniu synów i córek Kościoła, ponieważ Ona wyjednywa dar Ducha Świętego, dzięki któremu jesteśmy włączeni w Chrystusowe Odkupienie przez sakrament chrztu. Nie można również zapominać o głębokiej więzi, jaka istnieje pomiędzy nabożeństwem do Matki Bożej i kultem Eucharystii»⁴¹.

Błogosławiony Jan Paweł II poświęcił tej problematyce jeden z rozdziałów encykliki *Ecclesia de Eucharistia* zatytułowany „W szkole Maryi, «Niewiasty Eucharystii»”. Wiara Maryi, obecna w tajemnicy Wcielenia, jest pewnego rodzaju *antycypacją wiary eucharystycznej Kościoła*. Matka Chrystusa pomaga wiernym przeżywać wymiar ofiarny i dziękczynny Mszy św. Ona uczy z wiarą przyjmować prawdę, że Eucharystia jest *żywą pamiątką Paschy*, w której Chrystus staje się prawdziwym „chlebem życia” i staje się również obecny w każdym wierzącym, przyjmującym Komunię św. Jak Maryja wypowiedziała swoje *fiat* przy Zwiastowaniu, tak wierni, przystępując do Stołu Pańskiego ze słowem „amen”, wezwani są do tego, by ich życie było świadectwem obecności Chrystusa⁴². Papież podkreśla, że Maryja nie tylko prowadzi wiernych do spotkania z Jezusem Eucharystycznym, lecz nadto w Eucharystii *za każdym razem* Chrystus daje nam Ją za Matkę, by nam towarzyszyła w codziennym życiu i pomagała upodobnić się do Niego. *Z Kościołem i jako Matka Kościoła, Maryja jest obecna w każdej z celebracji eucharystycznych*, co wyrażają między innymi te słowa liturgicznego hymnu: *Ave, verum corpus natum de Maria Virgine, vere passum, immolatum, in cruce pro homine*⁴³. Jan Paweł II uważał, że doświadczenie duchowego macierzyństwa Maryi we Mszy św. przyczynia się do pogłębienia więzi Kościoła z Eucharystią oraz Maryi z Kościołem⁴⁴.

Od Maryi Kościół uczy się również „dziewiczego macierzyństwa”, rozumianego jako całkowita wierność Bogu. Polega ono na *dochowaniu wiary danej Chrystusowi* przez Kościół. Wiąże się to ze strzeżeniem depozytu wiary, z pogłębianiem go przez edukację i studia oraz z wiernym świadczeniem o wierze⁴⁵. *Macierzyńska pamięć Maryi* jest szczegól-

⁴¹ Por. TAMŻE, 44.

⁴² Por. Encyklika *Ecclesia de Eucharistia* (17.04.2003), 53-56.

⁴³ Por. TAMŻE, 57-59.

⁴⁴ Por. TAMŻE, 53 i 57.

⁴⁵ Por. RM 43. *Określając Maryję jako figurę Kościoła, Sobór zachęca nas, byśmy dostrzegli w Niej widzialny obraz duchowej rzeczywistości Kościoła, a w Jej nieskażonym macierzyństwie zapowiedź dziewiczego macierzyństwa Kościoła. Maryja figurą i wzorcem Kościoła* (6.08.1997), w: KM, 200.

nym źródłem poznania Chrystusa i szczególnie ważna dla bosko-ludzkiej tożsamości Kościoła. Temat ten Papież poruszył w jednym z rozdziałów książki *Pamięć i tożsamość*. Pamięć Maryi jest wciąż żywa w Tradycji Kościoła, która jest przekazem tajemnicy Chrystusa z pokolenia na pokolenie, i w Eucharystii, w której Kościół przeżywa *na nowo czyni i słowa Chrystusa poznane również z ust Matki Bożej*. Maryja przoduje w pielgrzymce wiary również dlatego, że jest *najbardziej wierną pamięcią i odbiciem Bożej tajemnicy, która w Niej została przekazana Kościołowi, a przez Kościół ludzkości*. W tej Bożej tajemnicy zawarta jest prawda o Chrystusie i o człowieku. Jan Paweł II podkreśla, że *Kościół jest matką, która pamięta*, i na podobieństwo Maryi zachowuje *jedność pamięci* o zbawieniu człowieka w Chrystusie i o historii ludzkiej od stworzenia, przez upadek pierwszych rodziców po ostateczne przeznaczenie. *Kościół jest matką, która na podobieństwo Maryi przechowuje całe te dzieje, zachowując w sercu wszystkie ludzkie istotne problemy*. W tej pamięci zawarta jest również odpowiedź – dana w świetle prawdy Chrystusa – dotycząca sensu człowieczeństwa. *Pamięć Maryi i Kościoła służą człowiekowi*, by odnalazł własną tożsamość⁴⁶.

Również przy udziale Matki Pana Kościół rozpoznaje *macierzyński wymiar swego powołania*. Papież podkreśla, że *macierzyńska świadomość Kościoła* związana jest z jego *apostolskim posługiwaniem wśród ludzi i służbą tajemnicy «usynowienia» przez łaskę*. Dzięki obecności i wstawianictwu Maryi Kościół pozostaje wierny zbawczemu posłannictwu w każdej epoce, zgłębiając prawdę, że jego *macierzyństwo w Duchu Świętym* polega na *rodzeniu do nowego nieśmiertelnego życia* i że jest on w świecie *znakiem i narzędziem zjednoczenia z Bogiem właśnie na zasadzie swego macierzyństwa*⁴⁷. Warto przy okazji zauważyć, że znaczenie mariologii dla soteriologii i religijności maryjnej dla rozwoju misji Kościoła jest jednym ze stałych punktów, na które bł. Jan Paweł II kładzie nacisk.

Macierzyńska pamięć Kościoła i świadomość jego posłannictwa w świecie wiążą się ściśle z zadaniem ewangelizacji. W tej perspektywie Maryja przypomina Kościołowi, by *przyjmował tajemnicę zbawienia* na drodze modlitwy, kontemplacji i refleksji, poznając ją coraz lepiej, by móc ją *głosić z nowym zapalem ludziom wszystkich czasów*⁴⁸. Wiąż Maryi z Kościołem rzuca światło na tajemnicę wypełnienia się Bożych za-

⁴⁶ Por. *Pamięć i tożsamość*, Kraków 2005, 152-156. Zob. W. SIWAK, *Maryja jako „Pamięć Kościoła” według Jana Pawła II*, w: *Różaniec i kontemplacja*, red. J. KUMALA, Licheń 2003, 78-95.

⁴⁷ Por. RM 43-44.

⁴⁸ Por. *Maryja a narodzenie Jezusa* (20.11.1996), w: KM, 134.

miarów w historii świata: *obecna w Kościele jako Matka Odkupiciela, po macierzyńsku uczestniczy w owej «ciężkiej walce przeciw mocom ciemności», jaka toczy się w ciągu całej historii ludzkości*⁴⁹. Matka Chrystusa jest obecna w centrum owego zmagania dobra i zła, grzechu i łaski, historii ludzkich upadków i powstań jako Ta, która wspomaga lud chrześcijański. Jest zarazem dla ludu Bożego znakiem zwycięstwa i wzywa go, by podążał drogą wiary i świętości⁵⁰. Dzięki więzi z Maryją, Kościół nie traci sprzed oczu celu, którym jest zbawienie, *lecz obejmuje w tajemnicy zbawczej przeszłość, teraźniejszość i przyszłość* ludzkich dziejów. Maryja jest eschatologiczną ikoną Kościoła, znakiem nadziei dla pielgrzymującego Ludu Bożego – *Orędowniczką łaski i Matką duchową ludzkości*⁵¹.

Wkład Maryi w kształtowanie wiary Kościoła, w dzieje łaski w duszach ludzi i w ich zrodzenia do Bożego życia upoważnia do tytułowania Jej Matką Kościoła. Tytuł ten wyraża Jej rolę w ekonomii łaski i *odzwierciedla przekonanie chrześcijan, którzy dostrzegają w Maryi nie tylko Matkę Chrystusa, ale także Matkę wiernych*. W tym tytule zawiera się doktryna mariologiczna Soboru Watykańskiego II, którą Paweł VI jednoznacznie wyraził, ogłaszając uroczyste Maryję Matką Kościoła 21 listopada 1964 r., na zakończenie trzeciej sesji soborowej. Tytuł „Matki Kościoła” powinien – zgodnie z życzeniem papieża – nabierać coraz większego znaczenia w życiu Kościoła, w liturgii i w pobożności ludzi⁵². Błogosławiony Jan Paweł II w encyklice *Redemptoris Mater* i w katechezach maryjnych ukazuje, jak ważnym było włączenie mariologii do eklezjologii przez Ojców Soborowych i wydobywa z tej doktryny Vaticanum II konsekwencje dla misji Kościoła. Podkreśla tym samym, że doktryna maryjna nie jest dodatkiem do eklezjologii, lecz stanowi klucz do zgłębienia prawdy o Kościele i jego misji w świecie⁵³. Bardzo ważne jest, by doktrynę Soboru przełożyć na działania duszpasterskie.

Wypada w tym miejscu przypomnieć wymowę milenijnego „Aktu oddania w macierzyńską niewolę Maryi, Matki Kościoła, za wolność Kościoła Chrystusowego”, złożonego przez biskupów polskich w imieniu narodu na Jasnej Górze 3 maja 1966 r. Błogosławiony Jan Paweł II widział w nim nie tylko sposób wyrażenia miłości do Maryi *językiem pol-*

⁴⁹ RM 47.

⁵⁰ Por. TAMŻE, 11, 37 i 52.

⁵¹ Por. TAMŻE, 6 i 47.

⁵² Por. *Matka Kościoła* (17.09.1997), w: KM, 217.

⁵³ RM 47. Oprócz wypowiedzi na Soborze Jan Paweł II przytacza także *Credo populi Dei* (1968) Pawła VI, w którym zostało zaznaczone, że Maryja *śpieszy spełnić z nieba macierzyńskie zadanie wobec członków Chrystusa, aby dopomóc do zrodzenia i pomnożenia życia Bożego w duszach ludzi odkupionych*. RM 47.

skich dziejów i doświadczenia wiary, lecz także – jak mówił podczas pierwszej pielgrzymki do Polski w 1979 r. – *na wskroś oryginalne odczytanie prawdy o obecności Bogarodzicy w tajemnicy Chrystusa i Kościoła, jak głosi ósmy rozdział konstytucji Lumen gentium*. W istocie akt ten stanowił *wołanie całego chrześcijańskiego jestestwa osoby i wspólnoty o pełne prawo do głoszenia zbawczej misji*, tak by każdy człowiek mógł odnaleźć swe powołanie w Chrystusie. Dzięki duchowemu macierzyństwu Maryi Kościół odradza się w swoim macierzyństwie do podejmowania z troską zbawczej misji Chrystusa. *Kościół, raz narodzony w Wieczerniku Zielonych Świąt, stale się rodzi, by stawać się naszą duchową matką na podobieństwo Matki Słowa Przedwiecznego. Rodzi się, ażeby wciąż znajdować w sobie znamiona i moc tego macierzyństwa – macierzyństwa Bogarodzicy – któremu zawdzięczamy, że «zostaliśmy nazwani dziećmi Bożymi: i rzeczywiście nimi jesteśmy» (1 J 3, 1)*⁵⁴.

4. Matka nasza: powszechne macierzyństwo miłości

Duchowe macierzyństwo Maryi odnosi się do ludzi wierzących, do członków ludu Bożego, jak również do chrześcijan innych wyznań, a także do całej ludzkości. Bogarodzica jest „Matką wszystkich wierzących”, ale także jest „Matką całej ludzkości”. Jej duchowe macierzyństwo ma zatem wymiar powszechny. Trzeba podkreślić, że te dwa aspekty Jej duchowego macierzyństwa – w odniesieniu do członków Kościoła i do wszystkich ludzi – łączą się ze sobą i wynikają z uczestnictwa w dziele Odkupienia, które ma wymiar uniwersalny. Pod krzyżem Maryja *reprezentuje nową ludzkość, która potrzebuje zbawienia, ale zarazem jest zdolna wnieść wkład w rozwój zbawczego dzieła*⁵⁵.

Błogosławiony Jan Paweł II tłumaczy, że *powszechne oddziaływanie odkupieńczej ofiary i świadome współdziałanie Maryi z ofiarą Chrystusa nie pozwalają na jakiegokolwiek ograniczenie zasięgu Jej macierzyństwa*. Dodaje, że *Matka Zbawiciela spełnia tę macierzyńską misję w kontekście swojej szczególnej relacji z Kościołem*⁵⁶. Dlatego słusznie zauważa, że *Maryja swym nowym macierzyństwem w Duchu obejmuje każdego i wszystkich w Kościele, obejmuje również każdego i wszystkich przez Kościół*⁵⁷.

⁵⁴ Por. *Homilia na Jasnej Górze* (4.06.1979), w: *Pielgrzymka Jana Pawła II do Polski. Przemówienia, dokumentacja. Tekst autoryzowany*, Poznań-Warszawa, 53 i 54 (cytat).

⁵⁵ Por. *Oblicze Matki Odkupiciela* (25.09.1995), w: KM, 20; *Maryja – szczególna współpracownica odkupienia* (9.04.1997), w: KM, 168-169.

⁵⁶ Por. *Wstawiennictwo Matki Łaski Bożej* (1.10.1997), w: KM, 219.

⁵⁷ RM 47.

Przez powszechne macierzyństwo Maryi Bóg Ojciec *chciał wyja-
wić niejako macierzyński wymiar swej Boskiej dobroci i zatroskania o lu-
dzi wszystkich wieków*⁵⁸. Macierzyństwo to jest darem Ojca dla ludzko-
ści, który pragnie, by wszyscy ludzie zostali odrodzeni przez łaskę Od-
kupienia. Papież podkreśla także, że macierzyństwo duchowe Maryi jest
*osobistym darem [...] Chrystusa dla każdego człowieka*⁵⁹. Maryja zach-
wuje więc szczególną więź z uczniami Pana, z wszystkimi, którzy przy-
jęli chrzest święty, lecz także troszczy się o wszystkich ludzi, *współpra-
cując z Chrystusem w duchowym odrodzeniu ludzkości*⁶⁰. Stąd ważnym
jest to, by pobożność i teologia maryjna prowadziły do ukazania wielko-
ści i piękna dzieła Odkupienia. *W Maryi wszystko pochodzi od Chrystusa
i ku Niemu jest skierowane. Czcić Maryję znaczy głosić Bóstwo Chrystu-
sa; Jej kult prowadzi do uwielbienia Trójcy Świętej. Źródłem autentycz-
nej religijności maryjnej jest chrześcijańska wiara i pełne miłości uznanie
godności Maryi. Owocem tej religijności jest synowskie przywiązanie do
Matki Bożej i naśladowanie Jej cnót*⁶¹.

Błogosławiony Jan Paweł II podkreśla, że cześć do Matki Chrystusa
jako duchowej Matki wierzących i całej ludzkości *otwiera drogę do głę-
bszego zjednoczenia z Nią*, do włączenia się w misję Kościoła i do kształ-
towania osobistej postawy całkowitego zawierzenia się Maryi⁶². Istotnym
wskazaniem Papieża jest myśl, która wyłania się z jego maryjnej encykliki
i katechez, by chrześcijanie przeżywali spotkanie z Maryją jako spotkanie
z „Matką w wierze” i swoją wiarę kształtowali na wzór Jej wiary. Wów-
czas Maryja, Matka Kościoła i ludzi wierzących, coraz wyraźniej będzie
duchową Matką całej ludzkości. Maryja jednoczy w wierze członków Ko-
ścioła, przybliżając ich do Chrystusa. Krocząc zaś na przedzie ludu Bo-
żego, który niesie przez dzieje orędzie zbawienia świata, przyczynia się
do jednoczenia ludzi.

Niewątpliwie zjednoczenie chrześcijan ma bardzo ważne znaczenie
dla dzieła ewangelizacji. Papież wskazuje, że duchowe macierzyństwo
Panny Najświętszej ma także znaczenie ekumeniczne. Przypomina przy
tej okazji, że w opinii sporej części protestantów idea współpracy Maryi

⁵⁸ Por. *Kult błogosławionej Dziewicy* (15.10.1997), w: KM, 224.

⁵⁹ RM 44.

⁶⁰ Por. *Maryja jako pośredniczka...*, 221-222; RM 45.

⁶¹ Por. *Natura kultu maryjnego* (22.10.1997), w: KM, 228; *Pobożność maryjna a kult obrazów* (29.10.1997), w: KM, 232. Odnośnie do „trynitarnej integracji kultu maryjnego” por. J. KUDASIEWICZ, *Kult Ojca w Duchu i prawdzie a szczególna cześć Maryi*, w: *Matka Jezusa wśród pielgrzymującego Kościoła...*, 143-150.

⁶² Por. *Oblicze Matki Odkupiciela...*, 20-21; *Wzór macierzyństwa Kościoła* (13.08.1997), w: KM, 205.

w dziele zbawienia *narusza jedyne pośrednictwo Chrystusa*. Jednak niektóre grupy protestantów zbliżają się do katolickiej nauki o macierzyństwie duchowym Maryi⁶³. W dialogu katolicko-protestanckim istotną sprawą jest dostrzeżenie i pogłębienie powiązań pomiędzy Wcieleniem i Odkupieniem a rolą Maryi i Kościoła w tajemnicy zbawienia. Wynika z tego, że problematyka duchowego macierzyństwa Maryi i jej właściwe ujęcie oraz przeżywanie przez wiernych jest istotnym przedmiotem dialogu i zadaniem na drodze do jedności z Kościołami protestanckimi. Katolicy i prawosławni – wskazuje Ojciec Święty – mogą *patrzeć na Maryję jako na wspólną Matkę*, mimo zachodzących między nimi różnic w rozumieniu duchowego macierzyństwa, wynikających bardziej z tradycji i z rozwoju doktryny oraz pobożności, niż z wyznawanej wiary. W *Redemptoris Mater* bł. Jan Paweł II podpowiada, by w dialogu ekumenicznym przede wszystkim obrać Maryję za wzór „posłuszeństwa wiary”, jako Tę, która na pierwszy plan wysuwa prawdę Chrystusa. W ten sposób może prowadzić chrześcijan do jedności⁶⁴.

Obranie Maryi za przewodniczkę w wierze przynosi owoce dojrzałej wiary i apostołskiego zaangażowania. Maryja, Matka w wierze, uczy przeżywać wiarę jako odpowiedź na łaskę Bożą, na dar miłości Trójcy Świętej; jako odpowiedź na Boże wybranie i obdarowanie łaską, przez uczestnictwo w życiu nadprzyrodzonym i świętość życia. Ona wychowuje ludzi wierzących do „posłuszeństwa wiary”, kształtuje w nich „heroizm wiary” i ukazuje „nowość wiary”, „wiarę pełną światła”. Wiara dojrzewająca pod Jej opieką stanowi codzienne „itinerarium ku Bogu” i codzienne obcowanie z Jego tajemnicą, *otwiera serca ludzkie wobec Daru: wobec samoudzielenia się Boga w Duchu Świętym*. Jej „macierzyńskie fiat wiary” wskazuje, że *uwierzyć to znaczy powierzyć siebie Bogu*. „Błogosławieństwo wiary” jest *jakby kluczem, który otwiera nam wewnętrzną prawdę Maryi*, Jej obecności w życiu Chrystusa i Jej wpływu na nasze życie duchowe przez przybliżanie tajemnicy Chrystusa⁶⁵. „Pielgrzymka wiary”, w której Ona przewodzi ludowi Bożemu, jest *pielgrzymowaniem w Duchu Świętym*, przez które dokonuje się dzieło zbawienia⁶⁶. W ten sposób przy Jej udziale spełnia się tajemnica Chrystusa i Kościoła w życiu konkretnego człowieka i całej ludzkości. Maryja ukazuje, jak otworzyć serce człowieka na Boży dar i jak otworzyć „przestrzeń dziejów” na histo-

⁶³ Por. *Matka jedności i nadziei* (12.11.1997), w: KM, 237.

⁶⁴ Por. RM 29-34. Zob. Z. KIJAS, *Ty, co ogarniasz Nieogarnionego. Maryja w zamiarach Boga i w życiu ludzi*, Kraków 2004, 190-215; por. A. KNIAZEFF, *Matka Boża w Kościele prawosławnym*, Warszawa 1996, 159-161.

⁶⁵ Por. RM 8-19; DV 51.

⁶⁶ Por. RM 25.

rię zbawienia, w której uczestniczą ludy i narody. Zasięg oddziaływania Jej duchowego macierzyństwa trudno do końca ogarnąć⁶⁷.

W czci dla Maryi *zawiera się zawsze błogosławieństwo Jej wiary*. Ludzie znajdują w Jej wierze oparcie dla swojej wiary. Pobożność maryjna ukazuje „geografię wiary”. Świadczą o niej rozsiane po świecie świątynie, sanktuaria, a także liczne grupy i środowiska ludzi, a nawet całe narody i kontynenty oddane *czulej i czujnej trosce Matki nas wszystkich*⁶⁸. Figury i obrazy Matki Chrystusa – uczy Papież – *nadają konkretny i niejako widzialny wymiar macierzyńskiej dobroci Maryi i zachęcają, by Ją naśladować*. Ludzie zwracają się do Niej z „dziecięcą ufnością”, by przez wstawiennictwo swej Matki uzyskać *dobra potrzebne w ziemskim życiu na drodze do szczęścia wiecznego*⁶⁹.

Jej macierzyńskiej miłości ludzie doświadczają zwłaszcza w chwilach życiowych prób⁷⁰. Dla ludzi „dotkniętych stygmatem krzyża” Maryja jest Matką miłosierdzia, która przybliży miłosierną miłość Ojca objawioną w ukrzyżowanym i zmartwychwstałym Panu. Przekazywanie miłosierdzia Bożego w dziejach Kościoła i ludzkości za pośrednictwem Maryi stanowi jedną z *wielkich i życiodajnych tajemnic chrześcijaństwa*. Jest ono bardzo owocne, ponieważ *opiera się w Bogarodzicy o szczególną podatność macierzyńskiego serca, o szczególną wrażliwość, o szczególną zdolność docierania do wszystkich, którzy tę właśnie miłosierną miłość przyjmują ze strony Matki*⁷¹.

Należy zauważyć, że modlitwę, którą *Chrystus i Duch Święty wzbudzają w naszych sercach, Maryja wspiera swym matczynym wstawiennictwem*. Jest to doświadczenie tak powszechne, że można powiedzieć, iż *modlitwa Kościoła jest jakby prowadzona przez modlitwę Maryi*. Papież stwierdza także, że *zjednoczenie modlącego się Kościoła z Matką Chrystusa należy od początku do tajemnicy Kościoła*⁷². Warto w tym miejscu nawiązać do listu apostołskiego *Rosarium Virginis Mariae*, w którym Papież wskazuje, że przez różaniec Maryja chce dać wyraz swej macierzyńskiej trosce o wszystkie dzieci Kościoła. Przypomniał Jej objawienia w Lourdes i Fatimie oraz związane z nimi zachęty do tej formy modlitwy⁷³, w której uczymy się Chrystusa i upodobniamy do Niego pod matczynym spojrzeniem Maryi. Wprowadzenie tajemnic światła do modli-

⁶⁷ Por. TAMŻE, 6.

⁶⁸ Por. TAMŻE, 28; *Cel i metoda wykładu doktryny maryjnej* (3.01.1996), w: KM, 49.

⁶⁹ Por. *Natura kultu maryjnego* (22.10.1997), w: KM, 229 i 231.

⁷⁰ Por. *Królowa wszechświata* (23.07.1997), w: KM, 193.

⁷¹ Por. Encyklika *Dives in misericordia* (30.11.1980), 9.

⁷² Por. RVM 16; DV 66.

⁷³ Por. RVM 7.

twy różańcowej podkreśla jeszcze bardziej jej chrystologiczny i ewangeliczny charakter⁷⁴.

Macierzyństwo w porządku łaski, podobnie jak w porządku natury, w istocie polega na osobistej więzi dziecka z Matką. Odpowiedzią na miłość Maryi jest zawierzenie, przez które najlepiej wyraża się *maryjny wymiar życia ucznia Chrystusowego*. W duchowości zawierzenia człowiek wprowadza Matkę Chrystusa *we wszystko, co stanowi własne życie wewnętrzne, ponieważ jego ludzkie i chrześcijańskie «ja»*. W ten sposób wchodzi w *zbawczy zasięg macierzyńskiej miłości* Maryi i Jej oddziaływania w Duchu Świętym na życie łaski w sercach ludzi⁷⁵. Duchowe macierzyństwo Maryi w stosunku do człowieka ma charakter osobisty i konkretny, a zarazem otwiera perspektywę uczestniczenia wraz Nią w zadaniu *krzewienia pośród ludzi nowego życia w Chrystusie*⁷⁶. Błogosławiony Jan Paweł II zawierzył Jej swe życie i posługę następcy św. Piotra, a także wielokrotnie zawierzał Matce Chrystusa Kościół, wyrażając w ten sposób *synowskie przywiązanie całego Kościoła* do Tej, którą nazywał z ufnością i miłością „Gwiazdą nowej ewangelizacji”⁷⁷.

5. Podsumowanie

W swoich nauczaniu o duchowym macierzyństwie Maryi bł. Jan Paweł II wykorzystuje bogactwo biblijnych tekstów. W encyklice *Redemptoris Mater* najczęściej są to Ewangelie, zwłaszcza Łukasza i Jana, oraz pisma św. Pawła: wielokrotnie sięga m.in. do Listu do Efezjan, do Galatów czy do Rzymian. Odwołuje się także do Księgi Rodzaju, Dziejów Apostolskich i Apokalipsy. Gama odniesień biblijnych wzrasta jeszcze bardziej w katechezach maryjnych.

Papież obficie czerpie z nauczania Soboru Watykańskiego II, zwłaszcza ósmego rozdziału konstytucji *Lumen gentium*. W encyklice *Redemptoris Mater* dokonuje jego gruntownej analizy. W rozważaniach wykorzystuje poszczególne fragmenty maryjnego rozdziału Konstytucji dogmatycznej o Kościele, a najczęściej nawiązuje, czy też cytuje fragmenty pochodzące z części „Błogosławiona Dziewica i Kościół”, praktycznie wykorzystując prawie cały ten tekst. Świadczy to o tym, że w dużej mierze rozważa i pogłębia soborową doktrynę maryjną właśnie pod kątem duchowego macierzyństwa Maryi i Jej roli w Kościele. W katechezach ma-

⁷⁴ Por. TAMŻE, 19.

⁷⁵ Por. RM 45.

⁷⁶ Por. *Niewiasto, oto syn Twój* (23.04.1997), w: KM, 172.

⁷⁷ Por. NMI 58.

ryjnych jest stosunkowo wiele odniesień do części rozdziału omawiających rolę Maryi w ekonomii zbawienia oraz dotyczących kultu maryjnego. Można w nich znaleźć również sporo nawiązań do magisterium Soborów, Ojców Kościoła czy teologów.

Na podstawie przeprowadzonego studium można stwierdzić, że nauczanie Papieża o duchowym macierzyństwie Maryi jest zakorzenione w teologii trynitarniej. Wiąże się ono ściśle z Osobą Chrystusa, z dziełem Odkupienia i z prawdą o Bożym macierzyństwie. Maryja sprawuje macierzyńskie pośrednictwo przy współdziałaniu Ducha Świętego, realizując zbawczy plan Ojca Niebieskiego.

Papież mocno podkreśla znaczenie macierzyństwa duchowego Maryi dla życia i misji Kościoła, a w związku z tym uwydatnia też znaczenie mariologii dla eklezjologii i soteriologii Kościoła. Wyraźnie stwierdza, że Maryja jest nie tylko prawzorem Kościoła czy też „ikoną” jego macierzyństwa w porządku łaski i sakramentalnej skuteczności, lecz także realnie współdziałała w rodzeniu nowych dzieci Bożych i w pogłębianiu życia według łaski Odkupienia przez swe macierzyńskie pośrednictwo i wstawiennictwo. Duchowe macierzyństwo Maryi przyczynia się do umocnienia zbawczej misji Kościoła i apostolskiego zaangażowania wiernych. Papież rozwija teologię związaną z tytułem „Matki Kościoła”. Jej duchowe macierzyństwo służy przedłużeniu przez Kościół tajemnicy Wcielenia Syna Bożego w życiu człowieka i dziejach świata. Przemyslenia dotyczące przodowania Maryi w wędrówce wiary ludu Bożego mają znaczenie ekumeniczne, pedagogiczne i moralne oraz są istotnym punktem odniesienia dla rozwoju maryjnej duchowości i religijności. Nauka Papieża o duchowym macierzyństwie Maryi jest twórczą recepcją eklezjologii i mariologii Vaticanum II.

Dzięki perspektywie wiary w nieustające orędownictwo Matki Odkupiciela, stanowiące doświadczenie pokoleń chrześcijan, Ojciec Święty ujmuje Jej duchowe macierzyństwo jako jedną z nici wiążących historię zbawienia, która splata się z historią ludzi i całych społeczności. Dostrzega początki duchowego macierzyństwa Maryi w posłannictwie Chrystusa, jego rozwój i znaczenie w posłannictwie Kościoła i w życiu ludzi. Wskazuje na potrzebę kontynuowania i pogłębiania maryjnej religijności, tak by ludzie przez Jej matczyną opiekę znajdowali w Kościele pociechę w utrapieniach i wsparcie w wędrówce przez życie. Spośród wielu wątków poruszonych przez Ojca Świętego ciekawym tematem do dalszego pogłębienia jest problematyka macierzyńskiej pamięci Kościoła czy też duchowego doświadczenia obecności i przyjmowania Matki Chrystusa do siebie w Eucharystii.